

N. Murat Ersavcı¹

Uluslararası Araştırmalar Merkezi Direktörü

DEĞERLENDİRME NOTU

KARADENİZ'DE YENİ DÖNEM: SAVAŞIN ÖTESİNDE BİR GÜÇ VE GÜVENLİK MÜCADELESİ

Rusya-Ukrayna savaşı Karadeniz'in stratejik niteliğini değiştirdi. Bölge artık yalnızca savaşın deniz cephesi değil; enerji ve gıda güvenliğinin, ticari seyrüseferin, deniz hukukunun, insansız savaş teknolojilerinin ve NATO-Rusya rekabetinin kesiştiği çok katmanlı bir güvenlik alanı. Türkiye ise bu dönüşümün merkezinde bulunuyor.

Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya karşı başlattığı geniş çaplı savaşın üzerinden dört buçuk yılı aşkın bir süre geçti. Savaşın ilk döneminde Karadeniz, çatışmanın önemli ancak ikincil cephelerinden biri olarak değerlendiriliyordu. Bugün ise Karadeniz'in niteliği belirgin biçimde değişmiş durumda.

Karadeniz artık yalnızca Rusya ile Ukrayna arasındaki savaşın deniz cephesi değil. Enerji güvenliğinden küresel gıda ticaretine, deniz hukukundan insansız savaş teknolojilerine, NATO-Rusya rekabetinden Türkiye'nin diplomatik hareket alanına kadar uzanan çok katmanlı bir jeopolitik mücadelenin merkezinde yer alıyor.

Savaşın uzaması bu dönüşümü daha da hızlandırıyor. 2025 yılının sonlarında Rusya'nın yaptırımları aşmak amacıyla kullandığı "gölge filo" ile ilişkilendirilen *Kairos* ve *Virat* adlı iki tanker, Ukrayna'nın insansız deniz araçlarıyla hedef alındı. Ukrayna Güvenlik Servisi, saldırıları 28-29 Kasım 2025 tarihlerinde gerçekleştirdiğini açıkladı; haber kanallarına göre gemiler ağır hasar görerek hizmet dışı kaldılar. Gemilerin Novorossiysk Limanı'na petrol yüklemek üzere seyretmekte olması, saldırıların yalnızca taşınan yüke değil, Rusya'nın deniz yoluyla gerçekleştirdiği enerji ticaretinin lojistik zincirine de yöneldiğini gösterdi. Türkiye ise saldırıların kendi münhasır ekonomik bölgesinde gerçekleşmiş olmasına ilişkin kaygısını dile getirdi.

¹ <https://www.tepav.org.tr/ekibimiz/s/1408>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Bu gelişme, Karadeniz'de güvenlik kavramının nasıl genişlediğini gösteren önemli bir örnek. Artık bir geminin yalnızca taşıdığı yük değil; hangi limana gittiği, hangi bayrağı taşıdığı, hangi şirketler ve yaptırım rejimleriyle bağlantılı olduğu da güvenlik denklemine dâhil oluyor. Ticaret ile güvenlik arasındaki sınır giderek daha fazla belirsizleşiyor.

Ülkemiz açısından bu dönüşüm özel bir anlamı taşıyor. Rusya, Karadeniz'in en güçlü askerî aktörlerinden biri olmaya devam ederken Türkiye, bölgedeki en önemli NATO kıyıdaşlarından biri. Ukrayna ise Türkiye açısından yalnızca bir Karadeniz komşusu değil; savunma sanayii, ticaret ve güvenlik alanlarında önemli bir ortak.

Ankara bu nedenle savaş boyunca iki hedefi aynı anda gözetmek durumunda kaldı: Ukrayna'nın egemenliği ve toprak bütünlüğüne verdiği desteği sürdürmek ve Rusya ile diplomatik kanalları açık tutmak. NATO üyeliğinden kaynaklanan sorumluluklar ile Rusya ve Ukrayna ile yürütülen ekonomik, siyasi ve güvenlik ilişkilerinin aynı anda yönetilmesi, Türkiye'nin Karadeniz politikasının temel özelliğini oluşturdu.

Bu çerçevede Türkiye'nin temel hedefini; taraflardan birini seçmekten ziyade savaşın Türkiye'nin güvenlik ve ekonomik çıkarları üzerindeki etkisini sınırlamak, Karadeniz'de istikrarı korumak ve gerektiğinde diplomatik iletişim kanallarını açık tutmak şeklinde tanımlamak olası.

Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenskiy'nin 19 Kasım 2025'te Ankara'yı ziyareti, bu yaklaşımın önemli örneklerinden biriydi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile yapılan görüşmelerde savaşın sona erdirilmesine yönelik diplomatik çabalar, Türkiye'nin rolü ve Karadeniz güvenliğinin ele alındığı açıklandı. Ukrayna tarafı da Türkiye'nin egemenlik ve toprak bütünlüğüne ilişkin desteğinin önemini vurguladı.

Bu temasların 2026'da da sürdüğü görülüyor. 23 Eylül 2026'da New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu marjında Erdoğan-Zelenskiy görüşmesinde savaşın seyri ve bölgesel konuların yanı sıra Karadeniz'de seyrüsefer güvenliği gündemdeydi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, ticari gemilere yönelik saldırıların kabul edilemez olduğunu belirterek taraflardan sorumlu davranış beklediklerini ifade etti.

Bununla birlikte Türkiye'nin arabuluculuk kapasitesinin bir sınırı da bulunmakta: Ankara'nın diplomatik girişimlerinin sonuç üretebilmesi, savaşan tarafların aynı diplomatik zeminde buluşmaya ne ölçüde hazır olduğuna bağlı. Dolayısıyla Türkiye'nin Moskova ile iletişim kanallarını koruması kadar, Kiev ile güven ilişkisini sürdürmesi de önem taşımakta.

Türkiye'nin Karadeniz politikasındaki en önemli stratejik unsurlardan biri de Montrö Boğazlar Sözleşmesi. Savaşın ilk günlerinde Türkiye'nin Sözleşme'nin savaş zamanına ilişkin hükümlerini uygulaması, Karadeniz'deki askerî denge üzerinde önemli sonuçlar yarattı. Savaşan tarafların savaş gemilerinin Türk Boğazları'ndan geçişinin sınırlandırılması, Rusya'nın Karadeniz'e ilave deniz gücü aktarma imkânını sınırlarken, Karadeniz dışındaki NATO ülkelerinin bölgede sınırsız bir deniz gücü oluşturmalarının da önüne geçti.

Bu nedenle Montrö yalnızca Türkiye-Rusya veya Türkiye-Ukrayna ilişkileri bağlamında ele alınmamalı. Sözleşme aynı zamanda Karadeniz'in daha geniş çaplı bir NATO-Rusya askerî yığınağına dönüşmesini sınırlayan hukuki çerçevelerden biri olarak görülmeli.

Nitekim Montrö'nün imzalanmasının 90. yıl dönümü olan 20 Temmuz 2026'da Dışişleri Bakanlığımız, Sözleşme'nin Karadeniz'de barış, güvenlik ve istikrarın "ana teminatlarından biri" olduğunu vurguladı ve Türkiye'nin Sözleşme'yi aynı kararlılıkla uygulamaya devam edeceğini açıkladı. Burada ticaret gemileri ile savaş gemileri arasındaki hukuki ayırım özel önem taşıyor. Savaşın uzamasıyla farklı bayraklar, şirketler, yaptırım rejimleri ve enerji ticareti

üzerinden yürüyen deniz taşımacılığı daha karmaşık hale geliyor. Türkiye açısından Montrö rejiminin hukuki bütünlüğünün korunması, bu nedenle yalnızca askerî değil, ekonomik ve ticari bir öncelik de taşımakta.

Karadeniz'deki askerî gelişmelerin belki de en dikkat çekici boyutu, Ukrayna'nın geleneksel anlamda büyük bir savaş filosuna sahip olmamasına rağmen Rusya'nın Karadeniz'deki deniz gücünün hareket alanını önemli ölçüde daraltabilmiş olması.

İnsansız deniz araçları, uzun menzilli füzeler, hava dronları, uydu destekli keşif ve hassas vuruş sistemleri, klasik deniz gücü anlayışını değiştiriyor. Rus Karadeniz Filosu'nun önemli unsurlarının kaybedilmesi ve gemilerin daha korunaklı mevzilere çekilmesi, büyük platformların tek başına deniz hâkimiyeti sağlamasının giderek zorlaştığını gösteriyor.

Bu gelişme Türkiye açısından da yeni bir güvenlik ortamı yaratıyor. Geleceğin deniz savaşlarında savaş gemileri; insansız deniz araçları, elektronik harp, uydu destekli keşif, uzun menzilli hassas mühimmat, mayın harbi ve hava savunma sistemleriyle birlikte aynı operasyonel denklem içinde yer alacak. Deniz Kuvvetlerimizin büyük bir başarıyla uyguladığı MİLGEM programı, Reis sınıfı denizaltıları, MİLDEN projesi, TF-2000 hava savunma muhribi ve MUGEM millî uçak gemisi projesi bu dönüşüm bağlamında ele alınmalı. Bunlar sadece savunma sanayii projeleri değil; Türkiye'nin değişen deniz savaşına yönelik uzun vadeli askerî-teknolojik uyum çabasının parçaları.

Buradaki kritik nokta ise yalnızca platform sayısını artırmak değil. Deniz Kuvvetleri'mizin platform, sensör, mühimmat, elektronik harp, istihbarat-gözetleme ve insansız sistemler bakımından bütünlük bir kapasiteye sahip olması önem kazanıyor. Deniz gücünün gelecekteki caydırıcılığı, tek tek gemilerin özelliklerinden ziyade bu sistemlerin birlikte çalışabilme kapasitesiyle daha yakından ilişkili olacağı kabul gören bir husus. Dolayısıyla Türkiye'nin deniz modernizasyonu, savunma sanayii politikasının ötesinde, uzun vadeli bir deniz stratejisinin parçası olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Bununla birlikte Türkiye'nin önündeki mesele yalnızca donanmasını geliştirmekten ibaret değil.

Karadeniz'de artan insansız sistem tehdidi; liman güvenliği, kritik enerji altyapısının korunması, mayın karşı tedbirleri, ticari gemilerin güvenliği, sualtı altyapısının korunması ve elektronik harp kabiliyetlerinin aynı stratejik çerçevede ele alınmasını gerektiriyor.

Türkiye, Romanya ve Bulgaristan tarafından oluşturulan Karadeniz Mayın Karşı Tedbirleri Görev Grubu, bunun önemli örneklerinden biri. Grup, 2026 yılında da faaliyetlerini sürdürdü. Haziran 2026'da gerçekleştirilen 10. aktivasyon Türkiye'nin komutasında yürütüldü; Türk, Romen ve Bulgar deniz unsurları Batı Karadeniz'de birlikte görev yaptı. Temmuz ayında ise komuta Bulgaristan'a devredildi.

Daha da önemlisi, Temmuz 2026'da grubun görev alanı kritik denizaltı altyapısının korunmasını da kapsayacak şekilde genişletildi. Bu gelişme, Karadeniz güvenliğinin yalnızca mayın tehdidinden ibaret olmadığını; enerji hatları, haberleşme kabloları ve diğer kritik altyapının korunmasının da yeni güvenlik gündeminin parçası haline geldiğini gösteriyor.

Bu açıdan Türkiye, Romanya ve Bulgaristan arasındaki iş birliği, Karadeniz güvenliğinin yalnızca büyük güç rekabeti üzerinden değil, kıyıdaş ülkelerin somut ve işlevsel iş birliği mekanizmaları üzerinden de güçlendirilebileceğini gösteriyor.

Karadeniz'in stratejik önemini yalnızca askerî harita üzerinden okumak ise önemli bir eksiklik olur. Bölge, dünya gıda ve enerji piyasaları açısından kritik bir konuma sahip. Bunun en açık örneği 2022'de Türkiye ve Birleşmiş Milletler'in kolaylaştırıcılığında oluşturulan Karadeniz Tahıl

Girişimi oldu. Girişimin Temmuz 2023'te sona ermesine kadar Ukrayna limanlarından yaklaşık 33 milyon ton tahıl ve diğer gıda ürününün dünya pazarlarına ulaştırılması sağlandı. Bu rakamın 2025 veya 2026 yılına ait bir ihracat miktarı değil, girişimin toplam çıktısı olarak değerlendirilmesi gerekiyor.

Bugün ise sorun farklı bir boyuta taşınmış durumda. 2026 sonbaharında Novorossiysk ve çevresindeki Rus liman altyapısına yönelik saldırılar, Rusya'nın tahıl ihracatını da etkiledi. Reuters'ın 25 Eylül 2026 tarihli analizine göre zarar gören üç terminalin toplam yıllık kapasitesi yaklaşık 13,8 milyon ton seviyesindeydi. Söz konusu terminallerdeki faaliyetlerin kesintiye uğraması, Karadeniz'deki askerî saldırıların artık doğrudan küresel gıda ticareti ve fiyatları üzerinde etkiler yaratabildiğini gösteriyor.

Dolayısıyla Karadeniz'de bir limana düzenlenen insansız hava aracı saldırısı artık yalnızca askerî bir olay değil. Böyle bir saldırı sigorta primlerini, navlun maliyetlerini, tahıl fiyatlarını ve enerji arz güvenliğini etkileyebilecek bir ekonomik gelişmeye dönüşebiliyor. Aynı durum enerji taşımacılığı için de geçerli. Petrol tankerleri, LNG taşımacılığı, doğal gaz altyapısı ve liman terminalleri savaşın doğrudan veya dolaylı hedefleri haline geldikçe, Karadeniz güvenliğini Türkiye'nin enerji güvenliğinden bağımsız düşünmek giderek zorlaşıyor.

Öte yandan, Mart 2025'te Riyad'da gerçekleştirilen ABD-Rusya ve ABD-Ukrayna teknik görüşmeleri, Karadeniz açısından önemli bir diplomatik girişimdi. Ancak burada hukuki ve diplomatik niteliği doğru tanımlamak gerekiyor: Ortada Rusya, Ukrayna ve ABD tarafından birlikte imzalanmış tek bir üçlü anlaşmadan söz etmek yerine, ABD'nin Rusya ve Ukrayna heyetleriyle ayrı ayrı gerçekleştirdiği teknik görüşmelerin sonuçlarından bahsetmek daha doğru olur. ABD-Ukrayna görüşmelerinin ardından 25 Mart 2025'te açıklanan metinde Karadeniz'de güvenli seyrüseferin sağlanması, güç kullanımının ortadan kaldırılması ve ticari gemilerin askerî amaçlarla kullanılmaması hedefleri yer aldı. ABD-Rusya görüşmelerinin sonuçlarında da benzer hedefler ifade edildi.

Ancak sonraki gelişmeler, bu hedeflerin sahada kalıcı bir deniz ateşkesine dönüştürülmesinin ne kadar zor olduğunu gösterdi. 2025 sonundaki tanker saldırılarından 2026 sonbaharında Novorossiysk ve çevresindeki liman ve ticari altyapıya yönelik saldırılara uzanan süreç, diplomatik hedeflerle sahadaki askerî gerçeklik arasındaki mesafenin devam ettiğine işaret ediyor.

Bu nedenle önümüzdeki dönemde Türkiye açısından mesele yeni bir "tahıl koridoru" oluşturma ötesinde daha kapsamlı bir deniz güvenliği düzenlemesi ihtiyacına işaret ediyor. Böyle bir düzenlemenin; ticari seyrüsefer için öngörülebilir güvenlik koşulları, ticari gemiler ile askerî hedefler arasındaki ayrımın mümkün olduğunca korunması, mayın, insansız sistem ve denizaltı altyapısı tehditlerine karşı kıyıdaş ülkeler arasında sürekli koordinasyon, enerji ve gıda taşımacılığının güvenliğini destekleyecek uluslararası mekanizmaları içermesi öngörülebilir.

Türkiye'nin burada üstlenebileceği rolün, klasik anlamda arabuluculuk yapmakla sınırlı olmadığı da bir gerçek. Ülkemiz, Montrö'den kaynaklanan hukuki konumunu, NATO üyeliğini ve Karadeniz'e kıyıdaş ülkelerle ilişkilerini bir araya getirerek daha kurumsal bir deniz güvenliği mimarisinin oluşmasına katkı sağlayacak konumdadır.

Bugün Karadeniz'de ortaya çıkan tablo, savaşın ilk yıllarından belirgin biçimde farklı. Rusya ve Ukrayna artık yalnızca birbirlerinin askerî hedeflerini değil, enerji tesislerini, limanlarını ve lojistik altyapılarını da hedef alıyor. Ticari gemiler savaşın ekonomik baskı araçlarından biri haline geliyor.

İnsansız deniz araçları geleneksel savaş gemilerine karşı etkili bir unsur olarak kullanılıyor. Mayınlar, enkazlar ve insansız sistemler deniz ticaretini tehdit ediyor. Sigorta şirketleri ise bütün bu riskleri ticari maliyetlere yansıtıyor. Bütün bunlar Karadeniz'i klasik anlamda bir "savaş denizi" olmaktan çıkararak güvenlik, ticaret, hukuk, teknoloji ve diplomasi arasındaki sınırların giderek belirsizleştiği bir jeopolitik alana dönüştürüyor.

Türkiye ise bu yeni denklemin tam merkezinde. Konu artık Rusya ile Ukrayna arasında bir denge kurmanın yanında Montrö rejimini korumak, NATO içerisindeki sorumluluklarını yerine getirmek, Karadeniz'in kontrolsüz bir askerî tırmanma alanına dönüşmesini önlemek, ticari gemilerin güvenliğini desteklemek, enerji ve gıda akışlarını korumak ve gerektiğinde Moskova ile Kiev arasında diplomatik temas kurulmasına zemin hazırlamak.

Bu nedenle Türkiye'nin Karadeniz politikasında daha geniş bir çerçevede çok katmanlı bir deniz güvenliği ve bölgesel istikrar stratejisinden söz etmek gerekiyor. Diplomatik ilişkiler, deniz hukukuna hâkimiyet, ticari yolları koruma kapasitesi, insansız sistemlerde teknolojik yetkinlik, kritik altyapının güvenliği ve enerji ile gıda akışlarını yönetebilme kabiliyeti de deniz gücünün ayrılmaz parçaları haline geliyor.

Türkiye'nin stratejik avantajı da burada ortaya çıkıyor. Montrö Sözleşmesi Türkiye'ye Karadeniz ile Akdeniz arasındaki deniz geçişleri üzerinde benzersiz bir hukuki konum sağlıyor. NATO üyeliği Türkiye'yi Avrupa-Atlantik güvenlik mimarisinin merkezî unsurlarından biri yaparken, Rusya ve Ukrayna ile sürdürülen diplomatik ilişkiler Ankara'ya birçok aktörün sahip olmadığı iletişim kanallarını açık tutma imkânı veriyor. Ancak bu avantajların kalıcı bir stratejik kazanıma dönüşmesi, farklı politika alanlarının birbirinden bağımsız ele alınmamasına bağlı.

Askerî caydırıcılık ile diplomasi, Montrö ile deniz güvenliği, enerji politikası ile ticari seyrüsefer, NATO üyeliği ile kıyıdaş ülkeler arasındaki bölgesel iş birliği tek tek dosyalar değil, tek bir Karadeniz stratejisinin birbirini tamamlayan unsurları olarak görülmeli.

Önümüzdeki dönemde Karadeniz'in kaderini yalnızca Moskova ile Kiev arasındaki savaşın sonucu belirlemeyecek. Savaş sona erse dahi, bölgenin nasıl bir güvenlik mimarisine kavuşacağı en az savaşın kendisi kadar önemli olacak. Savaş sonrasında ortaya çıkacak düzenin temel soruları şimdiden belli: Karadeniz'de askerî güç dengesi nasıl kurulacak? Ticari seyrüsefer hangi mekanizmalarla güvence altına alınacak? Mayın ve insansız sistem tehdidi nasıl yönetilecek? Kritik denizaltı altyapısı nasıl korunacak? Enerji ve gıda taşımacılığı hangi güvenlik çerçevesinde sürdürülecek? NATO ile Karadeniz'e kıyıdaş ülkeler arasındaki iş birliğinin sınırları ne olacak? Ve bütün bunların Montrö rejimiyle ilişkisi nasıl kurulacak?

Bu soruların yanıtları savaşın tarafları ile birlikte Türkiye'nin uzun vadeli güvenlik ve ekonomi politikalarını da doğrudan etkileyecek gibi. Dolayısıyla ülkemiz açısından asıl mesele, savaşın ne zaman ve hangi koşullarda sona ereceğinden ibaret değil. Daha önemli konu, savaş sonrasında ortaya çıkacak Karadeniz güvenlik düzeninin nasıl şekilleneceği ve Türkiye'nin bu düzen üzerindeki etkisini nasıl koruyacağı.

Karadeniz artık Türkiye için yalnızca kuzeydeki bir deniz değil; güvenlik, enerji, ticaret, teknoloji ve dış politikanın aynı anda kesiştiği stratejik bir alan. Türkiye'nin önündeki temel sınav da bu alanları birbirine bağlayan bütüncül bir Karadeniz stratejisi oluşturmak ve sürdürmek olacaktır.